

Cikkismertetés: A mentális egészség társadalmi meghatározói

Article review: Social determinants of mental health

Ismertető: Szudi Almaⁱ ✉

Ismertetett cikk: World Health Organization and Calouste Gulbenkian Foundation. Social determinants of mental health. Geneva, World Health Organization, 2014.
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112828/9789241506809_eng.pdf?sequence=1

Beküldve: 2020. 12. 11.

Doi: 10.24365/ef.v62i1.671

Kulcsszavak: mentális egészség; társadalmi meghatározók; mentális zavarok

Keywords: mental health; social determinants; mental disorders

A WHO 2014-es kiadványa a mentális egészséget befolyásoló társadalmi tényezőkkel kapcsolatos kutatások áttekintését célozta meg, javaslatot téve azokra a területekre és módokra, amelyeknél és ahogyan a prevenció (megelőzés) és intervenció (beavatkozás) a globális tapasztalatok alapján hatékonyan tudja segíteni az egészséges mentális állapot elérését. A mentális egészséget és a legtöbb mentális zavar kialakulását különféle módokon alakítja az a szociális, gazdasági és fizikai környezet, amelyben az ember él. A gyakran előforduló mentális zavarok kockázati tényezője erősen összefügg a társadalmi egyenlőtlenségekkel, a mindennapi életkörülményekkel. Minél nagyobb valahol a társadalmi mutatók egyenlőtlensége, annál nagyobb az esélyegyenlőtlenség a mentális megbetegedések területén is. A szegények és a hátrányos helyzetűek aránytalanul sokan szenvednek mentális betegségben, de a társadalmi lejtő közepén lévők is érintettek. A kutatások eredményei alapján rendkívül fontos lenne, hogy minden korosztályt érintő átfogó intézkedések születessenek a mindennapi életkörülmények javítása érdekében. A kiadvány számos kutatást áttekintve és az emberi életút összes szakaszán végighaladva kiemeli, hogy a különböző életkorokra kiterjedő intézkedések, programok miként nyújthatnának lehetőséget mind a lakosság lelki egészségének javítására, mind

pedig a mentális betegségek kockázatának csökkentésére.

A különböző nemzetközi kutatások eredményei összességében arra mutatnak rá, hogy bizonyos népeségi alcsoportok körében magasabb a kockázata a mentális zavarok kialakulásának, mivel nagyobb a kedvezőtlen társadalmi, gazdasági és környezeti körülményeknek való kiszolgáltatottságuk. A hátrány már a születés előtt megkezdődhet (pl. magzati károsodások, hátrányos helyzetű anya prenatális állapotainak hatása a magzatra stb.), és utána az egész életen át halmozódhat. Az életút megközelítés mind ezek tekintetében olyan intézkedéseket javasol, amelyek a különböző életkorokban történő fejlesztésre helyezik a hangsúlyt (a magzati fejlődéstől, a prenatális állapotokon át, a születés, a gyermekkori fejlődés és felnőttkortól egészen az időskor végéig). Ezeket mind univerzális, nagyobb társadalmi hatásokra fókuszáló, mind lokális szintű egyénibb szociális faktorokra fókuszáló programokkal javasolják megvalósítani.

A mentális zavarok előfordulását és társadalmi megoszlását jól dokumentálták a magas jövedelmű országokban. Míg az alacsony- és közepes jövedelmű országokban egyre inkább felismerik a problémát, a probléma mérésére

ⁱ Debreceni Egyetem Népegészségügyi Kar, Debrecen

irányuló kutatások, valamint a mentális zavarok

megelőzésére irányuló stratégiák, politikák és programok körében továbbra is jelentős hiányosságok tapasztalhatók. A WHO kiadványának célja, hogy felhívja a figyelmet ezeknek a hiányosságoknak a jelentőségére, valamint arra, hogy milyen fontos a társadalmi tényezők számbevételével a különböző életszakaszokat felölelő intézkedések vizsgálata és a megfelelő módszerek szerepének hangsúlyozása.

A világ népessége egészségi állapotának javítására és az egészséggyenlőtlenségek csökkentésére irányuló erőfeszítések alapvető részét képezik a mentális zavarok kialakulását megelőző, és a mentális egészséget elősegítő intézkedések.

A kiadványban kiemelt kutatási eredmények egyezést mutatnak a mentális rendellenességekkel összefüggésben ismert protektív (védő) és kockázati tényezőkkel kapcsolatban. Az egyes társadalmak berendezkedése és intézményei, például az oktatás, a szociális gondozás és a munka világa nagy hatással vannak azokra a lehetőségekre, amelyek felruházzák az embereket azzal a képességgel, hogy a számukra megfelelő életutat válasszák. Ezeknek a társadalmi berendezkedéseknek és intézményeknek a tapasztalata óriási különbségeket mutat. Struktúrájukat és hatásukat kisebb-nagyobb mértékben befolyásolják vagy enyhítik a nemzeti és transznacionális politikák. A változás eléréséhez több szinten szükséges a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére fókuszálva beavatkozni.

TANULSÁGOK A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

A WHO kiadványa rámutat, hogy a mentális egészség fejlesztésével és a mentális zavarok kockázati tényezőivel kapcsolatban melyek azok a társadalmi szintű intézkedések, programok, illetve politikai irányelvek, amelyek globális szintű eredményt hozhatnak. Széleskörű áttekintést ad a mentális egészséggel és betegséggel kapcsolatos intézményes programokról világszerte, rávilágítva a betegségek kialakulását megelőző állapotok ok-okozati összefüggéseire, kiemelve a javasolt beavatkozások hatékonyságát a különböző életszakaszokban. Mindezek megfontolása a hazai szakemberek számára is előrevivő lehetőségeket rejt.